

Prvé dokázané hniezdenie sovy dlhochvostej (*Strix uralensis*) v Krivánskej Fatre (S Slovensko)

The first documented breeding record of the Ural Owl (Strix uralensis) in Krivánska Fatra Mts. (N Slovakia)

Martin KORŇAN

Centrum pre ekologické štúdie, Ústredie 14, 013 62 Veľké Rovné, Slovensko

Sova dlhochvostá (*Strix uralensis*) je najväčším hniezdiacim druhom sovy typicky obývajúcim horské listnaté a zmiešané lesy. V našich podmienkach je glaciálnym reliktom so sibírske typom rozšírenia v Palearktiskej oblasti. U nás je centrum rozšírenia druhu východné Slovensko, kde jej areál začína od Východoslovenskej nížiny na juhu až po Laboreckú vrchovinu a Bukovské vrchy na severe, pričom do centrálnej časti areálu patria aj pohoria Slanské a Volovské vrchy, Vihorlat, Čergov a Ondavská vrchovina (Danko et al. 2002). Za západnú hranicu centrálnej časti areálu rozšírenia na Slovensku bola považovaná Popradská kotlina. Nepravidelne a sporadicky bola pozorovaná počas hniezdneho obdobia aj v iných častiach, napr. Muránskej planine, Poľane, Veporských vrchoch, Veľkej a Malej Fatre, Chočských vrchoch a Vtáčniku. V posledných rokoch bolo hniezdenie dokladované aj v Strážovských vrchoch, Vtáčniku, Tríbeči, Lúčanskej Fatre, Javorníkoch, Moravsko-Sliezskych Beskydách a Kysuckých Beskydách (Krištín et al. 2007). Na základe posledného mapovania sa predpokladá kontinuálny hniezdny areál siahajúci z východného Slovenska až po Moravu. Krištín et al. (2007) odhadujú národnú populáciu na 1400–2500 párov. V centrálnej časti areálu na východnom Slovensku uvádzajú populačnú hustotu 1 pár/ km² a vzácné až 3 páry/ km². Osobitnú pozornosť si zasluhuje jej rozšírenie na Orave v Skorušických vrchoch, kde bežne hniezdi aj v smrečinách (Karaska et al. 1997). Najzápadnejšia hranica jej rozšírenia v bývalom Československu je na Šumave, kde boli v druhej polovici 90. rokov 20. stor. vypúšťané

umelo odchované jedince a zrejme tu dochádza k obojstranným preletom z Bavorského lesa v Nemecku (Kloubec 1997).

V oblasti Malej Fatry bol druh prvýkrát pozorovaný počas hniezdneho obdobia M. Majdom v r. 1992 (Danko 1994). Majda predpokladal možnosť hniezdenia na základe nálezu letky a kormidlového pera na obsadenom hniezde orla skalného (*Aquila chrysaetos*) v júli 1993 (Karaska et al. 1997). Tretí záznam z oblasti Krivánskej Fatry, k. ú. Párnica – Lysica, hlásil J. Mäsiar 2. 12. 1996 (Karaska et al. 1997). Prvé hniezdenie sovy z Malej Fatry opísal Šotnár (2008) z oblasti Vríckeho sedla (650 m n. m.), okres Prievidza, v Lučanskej Fatre. Sovy zahniezdili v položhnitom pahýli jedle v 50–80 ročnej smrekovej bučine v r. 2002. Tri mláďatá vyleteli z hniezda už 4. 5. Prvé hniezdenie v Krivánskej Fatre sa podarilo dokázať až v r. 2004 v NPR Šrámková v oravskej časti, k. ú. Kral'ovany a Párnica, kde bol zmapovaný tokajúci pár 20. 4. 2004 počas večerného a nočného sčítania vtákov (Korňan 2004). Biotop rezervácie predstavuje zachovalý fragment bukovo-jedľového pralesa. Dospelé jedince boli vizuálne aj akusticky pozorované. Samec sovy si typickým teritoriálnym húkaním obhajoval hniezdne teritórium v nadmorskej výške približne 825–900 m. Pri priblížení k suchému stojacemu kmeňu *Abies alba* agresívne klepal zobákom a nalietaval na pozorovateľa. Išlo pravdepodobne o hniezdny kmeň, ale hniezdo nebolo kontrolované z dôvodu vysokej rizikovosti kontroly tlejúceho kmeňa. Dňa 7. 6. 2004 približne o 9:03–9:08 SEČ boli pozorované 2–3 vylietané mláďatá spolu s

dospelými vtákmi asi 50–70 m od kmeňa, pri ktorom sovy reagovali agresívnym správaním. Mláďatá mali viditeľné zvyšky prachového šatu na hlave. Dospelé vtáky aj mláďatá reagovali na moju prítomnosť veľmi zvedavo a prilietali na vzdialenosť 7–10 m. Počas 10 ročného obdobia 1997–2006, kedy bol vykonávaný intenzívny kvantitatívny výskum mapovacou metódou, bola sova dlhochvostá pozorovaná ešte raz v r. 2006. Po celonočnej kontrole bol vizuálne aj akusticky pozorovaný tokajúci samec 1. 5. 2006, 4:25 SEČ v hrebeňovej časti rezervácie v nadmorskej časti asi 1200 m n. m. Hniezdenie sa mi v tomto roku nepodarilo dokázať. Je veľmi pravdepodobné, že sa jednalo o ten istý pár.

Sova dlhochvostá je charakterizovaná ako sedentárny druh v našich podmienkach, ale chýbajú dlhodobé výsledky krúžkovania, alebo rádiového značenia, ktoré by toto mohli exaktne potvrdiť (Danko et al. 2002, Hudec & Šťastný 2005). I keď ide o sedentárny druh, v čase gradácie drobných cicavcov možno predpokladať invázny výskyt v okrajových častiach areálu na strednom a severozápadnom Slovensku. Otázne je, či populácie v týchto častiach sú sedentárne a stabilné a ku skresľovaniu výsledkov môže dochádzať ich veľmi slabou aktivitou v mimo kulminačných obdobiach, alebo sa skutočne jedná o inváziu nových jedincov zo stabilnej časti areálu, ktorí migrujú za potravou. Na základe desaťročných skúseností z Oravy sa predpokladá, že adultné vtáky tam ostávajú verné teritóriu (D. Karaska in verb.). Subadultné jedince sa podľa neho najskôr potulujú a potom obsadzujú nové teritória. V nehniezdných rokoch sa druh správa veľmi nenápadne a je pomerne ťažko zistiteľný. Mošanský (1958) predpokladá, že druh je významne závislý od dostupnosti potravy, preto v niektorých rokoch ani k zahniezdeniu nedôjde, čo by podporovalo hypotézu invázií migrácií za potravou z dôvodu vyššej reprodukčnej úspešnosti. Danko (1994) predpokladá, že hniezdenie v okrajovej časti areálu je závislé od populačnej dynamiky drobných cicavcov a zároveň potvrdzuje, že v rokoch populačného poklesu sovy nehniezdia (Šťastný et al. 1987). Brommer et al. (2002) preukázal závislosť hniezdnej produktivity

aj percenta hniezdiacich párov od početnosti hrabošov v jeseni predchádzajúceho roku pred hniezdením. Ďalším faktorom ovplyvňujúcim demografiu sovy dlhochvostej v podmienkach Slovenska môže byť depresívna konkurencia so sovou obyčajnou (*Strix aluco*) v syntopických podmienkach. Prekryv potravných ník týchto dvoch druhov je veľmi významný, podobnosť $\alpha = 0,96$, vo Švédsku i napriek ich výrazným veľkostným rozdielom (Lundberg 1980). Vrezec & Tome (2004) popisali významnú habitatovú segregáciu vplyvom nadmorskej výšky medzi týmito dvomi druhmi v Slovinsku, čo dávajú do súvisu s depresívnou konkurenciou, kde dominantná a väčšia sova dlhochvostá vytláča veľkostne menšiu sovú obyčajnú do nižších nadmorských výšok. Oproti tomu v čase hniezdenia sovy dlhochvostej v NPR Šrámková, tu hniezdili všetky doposiaľ zaznamenané druhy sov tzn. pôtik kapcavý (*Aegolius funereus*), kuvičok vrabčí (*Glaucidium passerinum*) aj *S. aluco*. Tento fakt by mal súvisieť so superabundanciou hrdziaka lesného (*Clethrionomus glareolus*), ktorá dosahovala niekoľko stonásobne vyššiu početnosť v roku gradácie. Pred tým bol „myší rok“ v r. 1996.

Literatúra

- BROMMER J. E., PIETIAINEN H. & KOLONEN H. 2002: Reproduction and survival in a variable environment: Ural Owls (*Strix uralensis*) and the three-year vole cycle. — *Auk* **119**: 544–550.
- DANKO Š. 1994: Správa o činnosti Skupiny pre výskum a ochranu dravcov a sov v ČSFR za rok 1992. — *Buteo* **6**: 121–151.
- DANKO Š., KARASKA D. & KRIŠTÍN A. 2002: Sova dlhochvostá (*Strix uralensis*). — Pp.: 371–373. In: DANKO Š., DAROLOVÁ A. & KRIŠTÍN A. (eds.): Rozšírenie vtákov na Slovensku. VEDA, Bratislava.
- HUDEC K. & ŠŤASTNÝ K. 2005: Fauna ČR / Ptáci – Aves. — Academia, Praha.
- KARASKA D., MICHALEC R. & HOEMA J. 1997: Hniezdenie sovy dlhochvostej (*Strix uralensis*) na Orave. — *Buteo* **9**: 85–92.
- KLOUBEK B. 1997: Dosavadní výsledky projektu reintrodukce puštíka bělavého (*Strix uralensis*) v Národním parku Šumava. — *Buteo* **9**: 115–122.

- KORŇAN M. 2004: Structure of the breeding bird assemblage of a primaeval beech-fir forest in the Šrámková National Nature Reserve, the Malá Fatra Mts. — *Biologia, Bratislava* **59**: 219–231.
- KRIŠTÍN A., MIHÓK J., DANKO Š., KARASKA D., PAČENOVSKÝ S., SANIGA M., BOĐOVÁ M., BALÁZS Cs., ŠOTNÁR K., KORŇAN J. & OLEKŠÁK M. 2007: Distribution, abundance and conservation of the Ural Owl *Strix uralensis* in Slovakia. In: MÜLLER J., SCHERZINGER W. & MONING C. (eds.): European Ural Owl Workshop. Bavarian Forest National Park. Tagungsbericht **8**: 8–15.
- LUNDBERG A. 1980. Why are the Ural Owl *Strix uralensis* and the Tawny Owl *S. aluco* parapatric in Scandinavia. — *Ornis Scand.* **11**: 116–120.
- MOŠANSKÝ, A. 1958: Príspevok k otázke systematického postavenia sovy uralskej (*Strix uralensis*) v Karpatoch a niekoľko poznámok k jej bionómii. — *Sylvia* **15**: 55–66.
- ŠOTNÁR K. 2008: Sova dlhochvostá (*Strix uralensis*) na Hornom Ponitří. — *Dravce a sovy* **4**: 22.
- ŠĚASTNÝ K., RANDÍK A. & HUDEC K. 1987: Atlas hnízdního rozšíření ptáků v ČSSR 1973/77. — Academia, Praha.
- VREZEC A. & TOME D. 2004: Altitudal segregation between Ural Owl *Strix uralensis* and Tawny Owl *S. aluco*: evidence for competitive exclusion in raptorial birds. — *Bird Study* **51**: 264–269.

Došlo: 1. 3. 2008

Prijaté: 12. 8. 2008